

PM – Kompletterande art- och biotopinventering, Torsboda

Rapporten upprättad av Stefan Grundström
Granskad av Elias Forsberg

Inledning

Under detaljplaneprocessen för ett nytt industriområde i Torsboda, se figur 1, har det framkommit att det behövs kompletterande utredningar i form av art- och biotopinventeringar. Sedan tidigare finns en naturvärdesinventering enligt svensk standard som utförts av Skogsstyrelsen 2021. Vid denna inventering identifierades även biotoper som omfattas av det generella biotopskyddet.

Området har fältbesökts av Elias Forsberg och Stefan Grundström på Sweco vid fem tillfällen i maj, juni och juli 2022 för eftersök av specifika arter/artgrupper (fåglar, groddjur, generellt fridlysta och rödlistade arter) samt mer detaljerade beskrivningar av biotoper. Uppgifter om arter inrapporterade till Artportalen, även skyddsklassade, har också använts som underlag. Det finns mycket få kända uppgifter sedan tidigare, enstaka fynd av fåglar och kärlväxter, men dessa uppgifter har mestadels låg detaljeringsgrad och/eller är gamla uppgifter (äldre än 20 år).

Figur 1. Markområdet söder om E4 i Torsboda på cirka 80 ha som avgränsar denna utredning inom den orangea linjen. En 30 meter bred kraftledningsgata går genom området och större delen av skogsområdet har använts för terrängkörningsverksamhet av lokala motorklubbar de senaste 20 åren.

Sweco
Stefan Grundström
Ekolog
stefan.grundstrom@sweco.se
Mobil +46 730912569

Box 259
SE 851 04 Sundsvall
Sweden
Telefon +46 (0) 8 695 60 00
www.sweco.se

Sweco AB
RegNo: 556542-9841
Styrelsens säte: Stockholm

Figur 2 och 3. Vyer över representativa delar av inventeringsområdet som domineras av brukad yngre skog, Riktigt gamla träd, över 150 år, förefaller helt att saknas.

Tidigare bedömning av naturvärden i området

Skogsstyrelsen gjorde vid sin inventering bedömningarna att det finns två områden med höga naturvärden (klass 2 – motsvarar skoglig nyckelbiotop) inom området, åtta områden med påtagliga naturvärden (klass 3) samt tre områden med vissa naturvärden (klass 4). Utifrån de fältbesök som gjorts av Sweco ställer vi oss tveksamma till bedömningarna avseende områdena med höga naturvärden. Om man följer matrisen i SIS-standard-dokumentet som ska användas för naturvärdesbedömningarna har vi svårt att se hur man kommit fram till dessa bedömningar. Vår bedömning är att det endast finns vissa art- och biotopvärden i dessa två områden och då kan det inte bli höga naturvärden. Dessutom är naturvärdesobjekten mycket små, endast 0,25 respektive 0,14 hektar stora vilket också bidrar till att Skogsstyrelsens bedömning är tveksam.

Figur 4 och 5. Vyer från de delområden som Skogsstyrelsen har bedömt ha höga naturvärden, en bedömning som Sweco inte delar.

Torsbodabäcken

Den slingrande bäcken har ett lågt flöde och saknar källsjöar vilket innebär att det endast är grundvatten från myrar och sumpskog som fyller på bäcken. Vattendraget är för litet för att vara en egen vattenförekomst med miljö kvalitetsnormer enligt databasen VISS, se även dagvattenutredningen från Sigma. I bäckens övre del finns ett större diffust biflöde (rinnstråk) söder om den egentliga bäckfåran (se figur 1). Avrinningsområdet är endast cirka 1,5 km² stort och ett bedömt medelflöde vid den punkt där bäcken rinner ut ur planområdet är < 20 l/s. Troligen är bäcken så gott som torr extrema torrsomrar även om det finns en hel del grundvattenutströmning. Bäcken omges till största delen av örtrik yngre lövskog men skogen är brukad ända in på bäckstränderna. Bottnarna är i huvudsak fina med mycket grus, mindre sten och sand och det ser ut att vara en god vattenkvalitet (kalkrik mark = höga pH-värden). Stor näckmossa förekommer allmänt i bäcken och det är en karakteristisk art för naturliga småbäckar.

Utifrån det låga flödet och den biotopkartering som genomförts är bedömningen att det saknas förutsättningar för fisk i denna del av bäcken och det ser genomgående ut att vara en art- och individfattig bottenfauna. Att det skulle kunna vandra upp fisk från Indalsälven till planområdet är uteslutet då det är en stor höjdskillnad, 70 meter längs en sträcka av 1,8 km, och dessutom finns det uppemot tio trummor och kulvertar längs vägen varav några är vandringshinder.

Bedömningen är ändå att bäcken inklusive omgivande lövskog har ett påtagligt naturvärde på grund av hög grad av naturlighet och till synes god vattenkvalitet.

En särskild dagvattenutredning har gjorts för området och allt dagvatten från industriområdet ska ledas till Torsbodabäcken. Ett högre flöde jämfört med nuläget inkl planerad fördröjning inom planområdet bedöms inte skada bäckens nuvarande biologi.

Figur 6 och 7. Vyer från olika delsträckor av Torsbodabäcken inom planområdet.

Övriga biotoper

Skogsstyrelsen avgränsade och beskrev de biotoper i odlingslandskapet som omfattas det generella biotopskyddet i sin rapport. Dessa är *Småvatten i jordbruksmark* (öppna diken), *Odlingsrösen* och *Stenmur*. De öppna diken i de igenväxande åkermarkerna består delvis av Torsbodabäckens kanaliserade fåra och delvis av grävda diken som mynnar i bäcken, sammanlagt drygt 200 meter diken. I detta delområde finns även ett odlingsröse. Vid Gryttjomsvägen i planområdets södra del finns också ett odlingsröse samt en stenmur. Syftet med lagskyddet för dessa biotoper är att värna biologiskt värdefulla biotoper i öppna helåkersbygder i södra Sverige. Man bör inte lägga så stor vikt vid det generella biotopskyddet i denna region då den typ av biologiska värden som återfinns i dessa biotyper finns på många andra platser i denna region.

Mitt i området finns en liten vattenfylld göl (se figur 1 och 8) som omges av lövskog, ett område som trots en storlek på cirka 0,1 hektar, inte har beskrivits i tidigare naturvärdesinventering. Området motsvarar biototypen Småvatten som beskrivs som en typ av nyckelbiotop i Skogsstyrelsens vägledande dokument. I området växer bland annat signalarterna missne och källpraktmossa och dessutom har fyrfläckad trollslända och vanlig groda påträffats där.

Figur 8. Göl med öppna vattenytor där det förekommer vanlig groda.

Fåglar

En specifik fågelinventering genomfördes 13 och 14 juni och strödda observationer har även gjorts vid andra fältbesök under maj och juni 2022. Samtliga observerade arter, se tabell 1, är tämligen allmänna till mycket allmänna i regionen och utgör en förväntad grupp av skogslevande tättingar, hackspettar och skogshöns.

Figur 9 och 10. Lövångare och rödvingetrast är allmänna arter i denna typ av brukat skogslandskap med stort lövinslag.

När det gäller vilda fåglar är den gällande juridiska praxisen att arterna ska behandlas på artnivå där risk för påverkan på bevarandestatus och ekologisk funktion bedöms. Det är således livsmiljöer och arter som bedöms och inte risk för påverkan på enskilda individer av fåglar.

Enligt Naturvårdsverkets handbok ska de fågelarter som är förtecknade i fågeldirektivets bilaga 1 och/eller är rödlistade som ska prioriteras i artskyddet. Av de fågelarter som påträffats i området är det järpe, orre, grönfink, gulspurv, rödvingetrast och spillkråka som är prioriterade. Dessa är allmänna arter lokalt och regionalt och störningar på enskilda häckningar kommer inte att påverka bevarandestatus eller ekologisk funktion för någon av arterna. Anledningen till att grönfink är bedömd som starkt hotad i rödlistan baseras på en stark minskning de senaste 10 åren sannolikt beroende på en sjukdom. Arten är dock fortfarande tämligen allmän i lokalt och regionalt och de planerade åtgärderna inom planområdet bedöms således inte utgöra en risk för påverkan på artens bevarandestatus på olika nivåer eller på den kontinuerliga ekologiska funktionen.

En vedertagen skyddsåtgärd för fåglar är att undvika avverkning och andra förberedande markarbeten under fåglarnas häckningstid vilket i detta fall innebär 15 april – 15 augusti.

Tabell 1. Observerade arter vid fältarbeten inom utredningsområdet i Torsboda. De flesta av dessa arter torde häcka inom planområdet eller att området utgör en del av reviret (livsmiljön).

Art	Rödlistestatus 2020	Fågeldirektivets bilaga 1
Bergfink		
Blåmes		
Bofink		
Domherre		
Gransångare		
Grönsiska		
Grönfink	Starkt hotad	
Gulspurv	Nära hotad	
Gärdsmyg		
Järnsparv		
Järpe		x
Koltrast		
Kungsfågel		
Lövsångare		
Nötväcka		
Orre		x
Ringduva		
Rödhake		
Rödvingetrast	Nära hotad	
Skata		
Spillkråka	Nära hotad	x
Steglits		
Större hackspett		
Svartmes		
Talgoxe		
Taltrast		
Tofsmes		
Trädgårdssångare		
Trädkrypare		
Trädpiplärka		
Törnsångare		

Grod- och kräldjur

De arter av grod- och kräldjur som påträffats inom planområdet är vanlig groda och skogsödla. Skogsödla lever troligen i all öppen till halvöppen mark i området då den är mera solälskande medan vanlig groda är knuten till våtmarker men enstaka individer kan säkert röra sig i planområdets fuktstråk. Båda arterna är allmänna och en exploatering av planområdet kommer inte att påverka arternas bevarandestatus eller deras kontinuerliga ekologiska funktion. Sannolikt finns det även kopparödla, vanlig padda och möjligen huggorm inom planområdet men det är också allmänna arter.

Om gölen där det finns vanlig groda behöver tas i anspråk för den planerade verksamheten vore det önskvärt om en ny liknande grodgöl kunde tillskapas på ett annat ställe inom naturmarken i planområdet. Lämpligen kan denna typ av göl eller damm vara en del av den dagvattenanläggning som planeras.

Figur 11. Vanlig groda finns i en göl mitt i planområdet.

Fjärilar

En särskild insats har gjorts inom den fd åker- och tomtmarken närmast järnvägen och vid vägen mot Gryttjom för att leta efter mnemosynefjäril. Arten har ett svensk kärnområde i Söråker och det finns flera fynd i både Ala, Rigsta och i Torsboda under åren. Arten finns inte inom den fd åkermarken (har även eftersökts där 2020) och någon smånunneört (mnemosynefjärilens värdväxt) finns inte heller i det området. Vi landsvägen mot Gryttjom, strax norr om järnvägen (i planområdets sydligaste hörn), har enstaka exemplar av arten setts några gånger under åren då vägen utgör en del av en övervakningstransekt för mnemosynefjäril. Swecos bedömning är att planområdet ligger utanför artens kärnområde och att det saknas förutsättningar för arten att varaktigt etablera sig där.

Fjärilsfaunan är ganska rik som den ofta är på igenväxningsmark i ett visst skede med mycket örter som utgör både nektarkällor och värdväxter för larverna. De fjärilsarter som har setts inom planområdet under fältbesöken 2022 är allmänna arter såsom rapsfjäril, skogsgräsfjäril, ängsblåvinge, silverblåvinge, amiral, svartribbad vitvingemätare, sotmätare, vitfläckig guldvinge och luktgräsfjäril men också en lite ovanligare art i form av mindre bastardsvärmare (rödlistad som NT).

Figur 12. Vy över igenväxningsmarkerna närmast järnvägen i planområdets västra del. .

Kärlväxter

På grund av kalkpåverkan och varierande markfuktighet i stora delar av planområdet är kärlväxtfloran artrik och det har påträffats flera arter som används som signalarter vid naturvärdesinventeringar, t ex blåsippa, hässlebrodd, dvärghäxört, nordisk stormhatt och gullpudra (se figur 14). Glesgröe (rödlistad som sårbar) är tidigare rapporterad från området men har inte återfunnits vid årets inventering trots två noggranna eftersök inom det område där den tidigare uppgivits. Den kan dock finnas kvar i små ej blommande bestånd men arten är inte fridlyst även om den är sällsynt.

Av fridlysta arter är det endast nattviol som har setts på några ställen inom planområdet. Vår bedömning är dock att det troligen finns även små förekomster av orkidéerna korallrot och spindelblomster inom planområdet om man skulle eftersöka varje kvadratmeter mer noggrant. Alla orkidé-arter i Sverige är fridlysta enligt Artskyddsförordningen (ASF), § 8. Före artskyddsförordningens tillkomst gjordes en generell fridlysning av alla orkidé-arter även om bara en del av arterna är hotade på grund av problem med uppgrävning och handel. Nattviol är inte rödlistad och har inte ett strikt skydd enligt ASF bilaga 1. Arten är tämligen allmän lokalt och regionalt med cirka 40 fynd rapporterade till Artportalen inom Timrå kommun de senaste 20 åren. Nattviol förefaller att vara lika vanlig i olika typer av brukad skogsmark men är något mera knuten till områden med rikare berggrund. En exploatering av planområdet kommer inte att påverka bevarandestatusen för nattviol regionalt eller lokalt.

Figur 13. Nattviol (underarten skogsnettviol) är påträffad på några ställen inom planområdet.

Figur 14. Gullpudra är påträffad på några ställen längs med Torsbodabäcken. Arten indikerar rikare mark och grundvattenutflöden men är ganska allmän vid Medelpadskusten.

Sammanfattande slutsatser och rekommendationer

Utredningsområdet saknar höga naturvärden och ovanliga eller strikt skyddade arter. Swecos bedömning är att ingen arts bevarandestatus eller kontinuerliga ekologiska funktion kommer att påverkas om det utredda området tas i anspråk för den planerade verksamheten. Ett specifikt samråd enligt 12:6 MB är ett lämpligt sätt att förankra slutsatserna i denna utredning gentemot tillsynsmyndigheten för artskydd.

De skydds- och försiktighetsåtgärder som föreslås är:

- Undvik avverkning och andra förberedande markarbeten under fåglarnas häckningstid vilket i detta fall innebär 15 april – 15 augusti.
- En ny liknande grodgöl bör tillskapas på ett annat ställe inom planområdet.
- Tillkommande flöde från en dagvattenanläggning måste anpassas till Torsbodabäckens nuvarande förutsättningar.

Om skyddsvärdet i biotoperna som omfattas av det generella biotopskyddet påverkas genom igenläggning av diken eller att stenmur och odlingsrösen rivs måste en dispensansökan upprättas. Dispensansökan görs i ett digitalt formulär tillgängligt på länsstyrelsens hemsida; <https://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/natur-och-landsbygd/aktiviteter-och-ingrepp-i-naturen/dispenser-och-tillstand-for-skyddad-natur.html>